eraldiraamatuna ilmunud), — praegu täiesti väärtusetu keele-ajalooline uurimus ühes soome, liivi ja eesti keele (põhja ja lõuna murrete) võrdlusega; »Jesusse Siraki Tarkusse Ramat...« (Tallinnas, 1837, 122 lk.); »Livländ. Urkunden u. Akten in Schwed. Archiven« (Inl. 1838, nr. nr. 5, 42, 43, 45, 46); »Einige Bemerkungen über die Ursachen d. Armuth unserer Nationalen« (Inl. 1837, v. 585—90); »Beschäftigungen u. Zeiteintheilungen der Landprediger in Livl.« (Inl. 1845, v. 625—27); »Edelmuth eines Nationalen« (Inl. 1853, v. 48); »Erinnerungen a. d. Geschichte d. Schlosses zu Lais« (Inl. 1836, v. 213—18). — J. päevaraamat Liivi talurahva kreekakatoliku usku siirdumise kohta XIX a. s. 40-dail aa. on a. 1927 Akad. Ajaloo-Seltsi väljaannete seerias avaldatud.

Recke-Napiersky II; Napiersky, Pred.-Lex. II; Beise I; Keussler, Forts., 92 j.; Winkelmann II, nr. 10470; Hermann, E. kirj. ajal., 326; Lipp, Kir. ja har. l., II, 2, lk. 123 j. — J. päevaraamat: H. G. v. Jannau, Vene-õigeusu tulekust Lõuna-Eestis 1845—46. a., trükki toimet. H. Kruus (1927). *H. Pp.*

JANNAU, Heinrich Johann v., ajaloolane, põlvnes vanast Böömi sugukonnast, kes usuvõitluste ajal kodumaalt lahkunud ja viimaks Läänemere kaldal uue kodu leidnud. J. sünd. Holstre mõisas 26. II 1753 mõisainspektori pojana, õppis Göttingeni ülikoolis, oli 1776—79 Põlva koguduse abiõpetaja ja 1779—1821 Laiuse koguduse õpetaja, toimides selle kõrval 1814. a. peale Tartu praostkonna praostina ning 1819—21 Liivimaa konsistooriumi-nõunikuna; suri Laiusel 18. I 1821. Koguduse õpetajana seisis J. suures lugupidamises mõisnikkude ja talupoegade juures. Tema tegevusest kirikuõpetajana võib eraldi mainida tunduvat huvi rahvakooli arenemise vastu, mis väljendus mõnesuguseis korraldusis rahvakooli seisukorra kindlustamiseks ning edendamiseks Laiusel. Kaugemal on J. tuttavaks teinud ning tema nime tänapäevani alal hoidnud tema kirjatööd, mis trükis ilmunud. Need on: 1. »Sitten und Zeit, ein Memorial an Lief- und Estlands Väter« (Riga, 1781, 128 lk.); selles kirjeldatakse arvustavalt mitmesuguste seisuste kombeid, eluviisi, haridusjärge, tööd ja tegevust, lastekasvatust, religiooni ja kõlblust, eriti aumõisteid Liivi- ja Eestimaal. 2. »Provinzialblätter an das lief- und ehstländische Publikum«. Erster (*sic!*)Heft (1786, 108 lk.), sisaldab rea üksikartikleid maa- ja kirikuoludest, milledes m. s. kainete arvude põhjal tähelepanu juhitakse talupoegade vaesusele ja neid, kelledele talupoeg töötab, üles kutsutakse »isalikult« järele mõtlema talupoja vaesuse põhjuste üle. 3. »Geschichte der Sklaverey und Charakter der Bauern in Lief- und Ehstland. Ein Beytrag zur Verbesserung der Leibeigenschaft« (1786, 310 lk.). Viimases töös, mis J. teostest kõige rohkem tähelepanu leidnud, kirjeldatakse osalt tuntud, osalt tundmatuile allikaile tugides üksikasjaliselt pärisorjuse tekkimis- ja arenemiskäiku ning iseloomustatakse otsekoheselt ja teravalt arvustades Läänemere-maade rahvaste saatust mõjustavaid tegureid. Kirjeldades talupoja elu orduaja lõpul Russowi ja teiste kroonikate järele leiab J., et »sügavamale ei võinud inimkond enam langeda ega surmavamalt vabadust haavata«. Talupoja iseloomu kirjelduses rõhutatakse korduvalt, et need talupoja halvad omadused ja pahed, millede üle avalikult palju kaevatakse, ei ole talupojale mitte algusest peale omased, vaid on pärisorjuses teostuva täielise õigusetuse vili. Antagu talupojale kindlustatud õiguslik seisukord ning kultuur, — siis kaovad need inetud nähtused ning talupoja head omadused ja võimed arenevad kiiresti. »Pärisorjus ja rumalus ühenduses vaesusega sünnitavad hädaohu«, sellep. esitab J. rea ettepanekuid talupoegade seisukorra parandamiseks. Täielist vabadust ei või J. arvates talupojale mitte anda, sest kultuurist ilma olev talupoeg kasutaks seda kahtlemata halvasti ja saaks õnnetuks. Selle asemel tuleb taotleda, et talupoeg vabaduse tõsist mõtet tunneks ning mõistaks ja pärisorjus temale niisama armsaks saaks kui see maatükike, millel ta on sündinud. Talupoja seisukorra paranemise eelduseks on kindel omandusõigus ja täpsalt piiratud kohused. Sellest põhiväitest välja minnes soovitab J. arendada talupoega nõnda, et ta oma olemise otstarvet ning õigusi tunneks ja teadlikult hindaks; selleks on tarvis avaldada rahva keeles kõik talupoega puutuvad seadused ja korraldused nii selgel ja täpsal kujul, et kõige rumalam talupoeg neist aru saaks ning kõige targem pärishärra neis mingit teist mõtet ei saaks leida. Edasi tuleb talupojale anda kõige suurem omanduse kindlustus ja teadmine, et tema eluase tema päralt on, samuti tulevad talupoja tööd ja kohustused kindlaks määrata sellekohaseis vakuraamatuis, mis peavad olema vankumata seaduseks. Kohtuasutised peaksid aastas korra igas kihelkonnas talupoegade seisukorra kohta juurdluse toime panema ja pärishärrade korralduste üle kõrgemale poole aru andma. Omandusõiguse kindlustamise ning kohuste kindlaksmääramise kõrval tuleb talupojale võimalus anda kõrvalteenistusega, eriti käsitööga, oma varandust kasvatada. Viimaks tuleb koolide eest rohkem hoolt kanda, kui tõepoolest sünnib. Talupoja vaim ei suuda